

243.

Jo diria que és poc convincent admetre que l'escand. *sāpa* sigui manlleu de l'anglo-saxó i sense nexa amb la reducció greco-llatina de germ. AI a Ā¹ (que és al que hom es veu conduit si es parteix de AI, car només en anglès és normal la reducció del diftong); que d'altra banda no convingu la connexió etimològica amb el llatí *sĒBUM* 'sèu' —mot bastant isolat dins l'indoeuropeu—, i en particular *ē/ai* no és cap alternança indoeuropea; i puix que *sappio* està provat com a antic en finès, s'hauria d'examinar millor si el manlleu no fou des d'allà a l'indoeuropeu, no pas a la inversa, i si les discrepàncies vocàliques entre les formes europees no es podrien comprendre millor partint de variants fineses; o pel simple fet del manlleu des d'aquesta família altògena.

DERIV.: *Sabonada Sabonaire* (DAg). *Sabonenc. Saboner* [1493, AlcM; 1545, DAg]. *Sabonera*, creació específicament catalana en el sentit de 'bromera de sabó' (general a tot el domini, fins a Eiv., PzCabr.); com a nom de planta ja Cavanilles registra la «*savonera* com alfàbega: saponaria ocymoides; ---» en la seva classe x («Decandria», Obs. II, 330). *Xabonera* ribag 'pèls llargs que té el boc sota la barba' (AlcM), amb la x- de l'arag. i cast. *xabón*: pròpiament 'bromera'. *Sabonerada; sabonerat; sabonereta Sabonera* [1493, AlcM, S. XVIII, DAg].

Sabonet 'esteatita'. *Saboneta. Sabonós. Ensabonar* [1575, OPou]; *ensabonament; ensabonadura; ensabonada; desensabonar, sabonar; assabonar*. Per via sàvia: *Saponaci Saponina Saponificar* «convertir urti greix o un oli en sabó, combinant-lo amb un àlcali», Fontserè (CiFiNat, p. 126); *saponificació Saponària* (cf. SAFANÒRIA).

¹ En tot cas no es veuen raons clares per creure, com dona a entendre Claustres (en l'article de *Gallia*, p. 46, n. 6), que sigui això el mot *sapa* dels grafits pre-rossellesos de Perestortes.

Saboc, sabocada, V. sboc (XIBECA)

SABOGA, nom comú amb el mossàrab i l'aragonès, provinent d'un antic *SABAUCA, i afí del port. *sável*, cast. *sábalu*; l'un i altre són pre-romans i semblen ser d'origen cèltic, el nostre mot resultant d'una alteració de la forma documentada SAMAUCA, amb un canvi de -m- en -b- que és típic de diverses llengües cèltiques; derivat del nom cèltic de l'estiu, SAMOS, perquè pel maig i juny és quan apareix aquest peix en els rius. □ 1.ª doc. 1262.

En els comptes de la casa de l'Infant Pere: «pisces in curia sturió et barbs et una saoga 1 sol» (Soldevila, *Pere II*, III, p. 438), *savoga* en llistes de peixos: de Balaguer, a 1313 (junt amb *avenarda* etc.), i de St Celoni, a 1370 (junt amb *verat*), *BABL* XII, 422, 148. «Un palau molt alt, murat, / --- / d'un gran vall és vallejat, / --- / mújoles e estorions / sobre l'aiga gint saltaven / --- / barbs hi viu qui pasturaven, / llampreses qui encaçaven / *savogues* per a xucar / ---» (*Divis. Mall*, *NCl*, p. 104; cf. Vergés, in-

fra); *savogues* en la *Vesió* de Bernat de So (junt amb *anfós*, *Rom.* LIV, 38); «una gerra de *savoges* salades» (tres cops en una carta de 1495 des de Xerta, *NCl*. IX, 63.26); de l'original català ve *saboga* en la trad. cast. de Robert de Nola (p. 168); «*saboga*: alósa, thrissa», OPou (*ThPn*, 65); id. en la llista dels peixos del mar de València per Orellana, a. 1802 (p. 7). I ja amb -b- en el *Libre de Cuina* de Sant Soví, nom de l'«Alosa fallax nilotica», i de nou en l'enumeració «xucle, clavel, s, salpes, horada, ---» (*NCl*. cxv, pp. 243 [§ 189] i 196).

D'un reglament antic tortosí: «per esquivar los grans abusos e frauds que s fan en la pesquera de les *savogues*, per los pescadors e altres persones, que pesquen, així en lo riu, com en la gola de aquell e 'ncara en la mar, per la qual rahó la *savogada* pren gran desviació e-s desvia» (vuit vegades amb *v*, fi S. XVI), citat per Vergés Paulí, que també conta: «passem per l'açut de Xerta: este troç de riu evoca 'l record de les antigues pesqueres de la llampresa i de la *saboga*, que donaven forsa guanyats als pescadors» (*Espurnes* v, 102, 11).

Jo havia sentit *sabóges*, amb *b* ben oclusiva, a Rasquera (1936), on encara es destria així fònicament la *b* de la *v*; i *sabóge* amb bilabial en el mallorquí de Cala Rajada, si bé amb la reserva que allà no se n'hi veuen moltes (1969); de tota manera és possible que aquesta *b*, contradita per la dominant grafia medieval, sigui deguda a influència de *boga*, peix ben divers de la *saboga*, però més corrent, més o menys, pertot. En el baix Segre, a Aitona, vaig sentir *sabóke* amb -c-, que coincideix amb la forma *saboca* que figura com a aragonesa en les Actes de Corts, i en el malagueny Medina Conde (1789); en els quals sembla haver-hi conservació de la -c- interna sense sonoritzar, d'acord amb les tendències fonètiques del mossàrab i de l'aragonès.

Nom poc conegut en cast., si bé ja hi consta *saboga* en el *Libro de Buen Amor* (1113c) junt amb *sávalo*, i en l'aragonès Argensola; i en Covarrubias (1611) si bé aquest és possible que ho conegués del seu temps de València, i en tot cas ho refereix a Tortosa; en fi hi ha gall. *samborca* (Sarmiento, mj. S. XVIII, *Cat. d. V. Gall.*, 83r etc., i en Valladares i d'altres). Quant al cast. *sábalu* [c. 1335] i port. *sável* [S. XIII] té un germà en ús a Tort. on Mestre dona *auxàvol* com a «*saboga* mascle» (*BDC* III, 83); i Vergés explica: «una *sabogueta* te costa un ull de la cara; això si no 't donen gat per llebra, o siguen *savogues* llampresades i *aixavos*; se diuen s. *llampresades* aquelles a les que s'ha agafat la llampresa xupant-les la sang, i que tenen poca substància --- los *aixavos* diuen que si són les mascles, com si diguéssim los marits de les *savogues*, diferenciant-se d'estes en què són més grossos, en què tenen les escates més menudes i en què són més bastos; la *saboga*, i sobretot si està ovada, és bona perquè sí» (*Espurnes* v, 104). La x (*aix-*) revela aquí l'intermediari morisc.

D'altra banda està documentat en mossàrab: *šabúq* en l'almerienc Arbolí (S. xv), avui *šabúq* o *šebúqa* a Algèria i Marroc, *šbôq(a)* a Rabat, en el Nord del